

از عبارت «مبانی اسلام»، آن را معادل با مسائل ضروری دین دانسته است: «خواه در مسائل اعتقادی باشد، مانند توحید و معاد و عصمت انبیا و ائمه معصومین علیهم السلام و امثال آن، و خواه در فروع دین و احکام و قوانین اسلام، و خواه در مسائل اخلاقی و اجتماعی باشد».^{۳۷}

تحقیقات انجام شده در نظرات امام خمینی (ره) نیز مؤید این مطلب است که ضروریات دین تنها شامل اصول و فروع دین نمی شود و هریک از احکام و مسائل ضروری اسلام نیز در زمره ضروریات به حساب خواهد آمد.^{۳۸}

بنابر این تعاریف، مناسب آن است که مبانی اسلام را هر معرفت و گزاره ضروری اسلام اعم از اعتقادات، اخلاقیات و احکام و نیز مقدسات و شعائر و مناسک دین معرفی کرد که از لحاظ حوزه حکومت و شمول، محدود به قید «ضروری» است؛ لذا آن دسته از تعاریفی که اصطلاح «مخل به مبانی اسلام» را به تکذیب و انکار و وهن مطلق معتقدات تعبیر کرده اند^{۳۹} صحیح نیستند و تعریف مناسب از این اصطلاح آن است که سبب تضعیف ضروریات دین، یا ایجاد بدبینی و شک و تردید نسبت به این موارد شود.^{۴۰}

گفتنی است که شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز در تعریف خود از این اصطلاح آن را عمل، بیان یا اثری دانسته است که در اعتقاد یا التزام عملی جامعه به ضروریات اسلام ایجاد رخنه و تزلزل نماید یا موجب هتک حرمت اسلام، ضروریات دینی و شعائر و مقدسات آن شود.^{۴۱}

حال که در مقام بیان تعاریف خود از عبارت «مبانی اسلام» بر قید «ضروری» تأکید کردیم، لازم است تا این موضوع را به روشنی مشخص کنیم؛ چراکه بنا بر تعاریف ارائه شده ممکن است همه احکام، عقاید و اخلاقیات جزء ضروریات دین محسوب شوند و در نتیجه مبانی اسلام هم معنا با موازین یا احکام اسلام در نظر گرفته شود.

در این خصوص می شود گفت برخی ضروری دین را بر دو قسم دانسته اند: ضروری خاص و ضروری عام. در این تقسیم بندی، ضروری خاص آن است که ثبوت آن از صاحب دین برای شخص خاصی بدیهی باشد، نه هرکس از اهل دین، و ضروری عام آن است که آن موضوع برای هرکه داخل در آن دین باشد بدیهی باشد. البته ارائه دهنده این تعریف خود بر این نکته تأکید کرده است که مراد از ضروری دین که مطلقاً ذکر می گردد معنای دوم آن است.^{۴۲} در تعریف دیگری از این عبارت گفته شده است که منظور از ضروری دین چیزی است که هرکس با مسلمین مقداری معاشرت داشته باشد، می فهمد مسلمانان به آن پایبند هستند.^{۴۳}

به طور کلی آنچه در ضروری دانستن یک عمل به عنوان شاخص و معیار قلمداد شده است، عدم وجود تردید در آن موضوع و بدیهی بودن آن است که از بازرترین مصادیق آن می توان به وجوب نماز و روزه اشاره کرد.^{۴۴} اهمیت ضروریات اسلام

مذاکرات این اصل، طرح و بر روی آن اصرار داشتند عبارت اند از اینکه: از نشریات و مطبوعات در جهت توهین به اسلام و مسلمین، مقدسات و شعائر اسلامی، مراجع تقلید و ولی فقیه، شرف و حیثیت و آبروی افراد، گمراه کردن مردم، مبارزه فکری با اسلام، ترویج و تبلیغ عقاید الحادی، نشر اکاذیب، متزلزل ساختن عقاید اسلامی و ترویج فساد و بی دینی استفاده نشود. همان طور که از این موارد مشخص است، همه این قبود جزء قبودی هستند که هر مسلمانی به لایم بودن آن ها معتقد است و از این جهت جزء ضروریات دین به شمار می آید؛ بنابراین می توان این موارد را مشمول عنوان مبانی اسلام دانست و این گونه نتیجه گرفت که قانونگذار اساسی با عطف توجه به مفهوم این عبارت، آن را اختیار کرده است؛ لذا باید در تطبیق جواز اجتماعات و راه پیمایی ها این قبود را در نظر گرفت.

۵۰. نامه شماره ۲۹۹۰ مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۵
شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی فعالیت احزاب، جمعیت ها و انجمن های سیاسی و صنفی و انجمن های اسلامی با اقلیت های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۴/۱۸ مجلس شورای اسلامی؛ دادرسی اساسی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۹: ۸۴. قابل مشاهده در <https://b2n.ir/۶۷۵۷۱۷>.

۵۱. تبصره ۲ ماده ۶ قانون فعالیت احزاب، جمعیت ها و انجمن های سیاسی و صنفی و انجمن های اسلامی با اقلیت های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۴/۱۸؛ بزرگاری راه پیمایی ها با اطلاع وزارت کشور بدون حمل سلاح در صورتی که به تشخیص کمیسیون ماده ۱۰ مخل به مبانی اسلام نباشد و نیز تشکیل اجتماعات در میادین و پارک های عمومی با کسب مجوز از وزارت کشور آزاد است.

۵۲. بند خ ماده ۱۳ قانون نحوه فعالیت احزاب و گروه های سیاسی؛ بزرگاری راه پیمایی ها و تشکیل اجتماعات حسب مورد با اطلاع و صدور مجوز وزارت کشور و استانداری یا رعایت بند (۶) ماده (۱۱) این قانون و اصل بیست و هفتم (۲۷) قانون اساسی.

۵۳. ماده ۴ آیین نامه «چگونگی تأمین امنیت اجتماعات و راه پیمایی های قانونی»؛ بزرگاریندگان از طریق فرمانداری محل حداقل یک هفته قبل از برگزاری مراسم تقاضای مجوز می کنند.

۵۴. (اطلاقی ماده ۱) خلاف شرع و مغایر اصول (۴)، (۲۴)، (۲۶)، (۲۷) و (۱۶۸) قانون اساسی می باشد. اطلاقی ماده ۲ و بندهای آن و تبصره و بندهای (الف) و (ب) آن خلاف شرع و مغایر اصول (۴)، (۲۴)، (۲۶)، (۲۷) و (۱۶۸) قانون اساسی تشخیص داده شد. قابل مشاهده در <https://b2n.ir/۸۵۷۲۲۵>.